

Çiğ süt fiyatlarındaki artış, beklentileri karşıladı mı?

Tank Tezel

Özlem Erol
ozlem.erol@dunya.com

Geçtiğimiz Aralık ayında Ulusal Süt Konseyi tarafından belirlenen çiğ süt referans fiyatı, Türkiye’de ilk defa kalite kriterleriyle birlikte değerlendirildi. Yüzde 3,5 yağ, yüzde 3,1 protein değerine sahip çiğ inek sütü için belirlenen referans fiyatı 1,21 TL/litre olarak belirlendi. Türkiye Süt ve Et Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği (SETBİR) Yönetim Kurulu Başkanı Tank Tezel, artışın AB değerleri ile mukayese edildiğinde düşük kalsa da, ülkemizde ilk defa bu şekilde referans fiyatının belirleniyor olmasını, çiğ sütün gelecekte iyileşmesi bakımından bir adım olarak değerlendirdiklerini belirtiyor. Setbir Başkanı Tank Tezel, süt sektörüne ilişkin sorularımızı yanıtladı.

Türkiye'deki süt ve süt ürünleri sektörüyle ilgili bilgi verir misiniz?

Ülkemizde süt sektörü, tarım sektö-

nün en önemli alt sektörlerinden biri olup ekonomik büyüklük olarak tarım içinde yüzde 14 civarında paya sahiptir. Ülkemizde süt ve süt ürünleri sektöründe faaliyette bulunan yaklaşık bin 500 adet işletme bulunmaktadır. 34 bin adet çalışanı olan sektörün 13 milyar TL satış cirosu bulunmaktadır. Süt ve süt ürünleri üretiminin 1,6 milyar TL katma değeri bulunmaktadır.

Üretim ne durumda?

Ülkemizde 2015 yılında 18,6 milyon ton çiğ süt üretilmiştir. Üretilen sütün yüzde 91’ini inek sütü, yüzde 6’sını koyun sütü, yüzde 3’ünü ise keçi sütü oluşturmaktadır.

Ülkemizde kapasitelerine göre sütsü sığırları işletme sayılarına bakıldığında toplam işletme sayısının yüzde 77’sinin 10 başın altında olduğu görülmektedir. Ancak ülkemizde yeni büyük süt çiftliklerinin kurulması ile beraber yıldan yıla küçük çiftliklerin azalmaya başladığı da görülmektedir.

Üretilen sütün yarısı sanayi tarafından işlenmekte, kalanı ise kayıt dışı mandıralarda işleme, çiftlikte tüketim ve sokak sütü olarak tüketilmektedir. 2015 yılında üretilen toplam inek sütünün yüzde 48,8'inin sanayi tarafından toplandığı, yani kayıt altında olduğu görülmektedir.

2015 yılında sanayi tarafından 1,38 milyon ton içme sütü, 112 bin ton süttozu, 52 bin ton tereyağı, 669 bin ton peynir, 1,1 milyon ton yoğurt ve 627 bin ton ayran üretimi gerçekleştirilmiştir.

2016 yılı ilk 11 ayında üretilen içme sütü miktarı 1,3 milyon ton, yağlı süttozu miktarı 42 bin ton, yağsız süttozu miktarı 73 bin ton, tereyağı 53 bin ton, inek peyniri 585 bin ton, diğer peynirler 22 bin ton, yoğurt 1 milyon ton, ayran 631 bin ton olmuştur.

2016 yılının ilk 11 ayında işletmeler tarafından toplanan inek sütü miktarı 8,5 milyon ton olmuştur. 2015 yılının ilk 11 ayı ile karşılaştırıldığında (8,2 milyon ton), bu miktarda yüzde 3 oranında artış sağlandığı görülmektedir. Bu artıştan hareketle, üretilen inek sütü miktarında da yüzde 3'lük bir artış olacağını öngörüyor, dolayısıyla 2016 yılında üretilen toplam çiğ süt miktarının yaklaşık 19 milyon ton olacağını tahmin ediyoruz.

Türkiye'nin süt ve süt ürünleri ihracatında görünüm nasıl?

2014 yılında toplam süt ve süt ürünleri ihracatımız 136 bin ton, ithalatımız ise 36 bin ton olmuştur. 2014 yılında canlanan süt sektörü ihracatı, 2015 yılında, gerek Rusya'nın süt ve süt ürünleri de dâhil bazı gıda ürünlerine ambargo koyması, gerek ise Avrupa Birliği'nde (AB) süt kotalarının kalkması sonucu dünya süt ürünleri fiyatlarının düşmesiyle birlikte hayli büyük düşüşler yaşamıştır. 2014 yılında 347 milyon dolarlık süt ve süt ürünleri ihracatı yapılmışken, bu değer 2015 yılında yüzde 20 azalarak 271 milyona düşmüştür. 2016 yılında ise bir miktar toparlanma yaşanarak, ilk 11 aydaki ihracatımız 295 milyon dolara çıkmıştır.

Süt ürünleri grubunda en fazla ihracatı hangi ülkelere yapıyoruz?

Ihracat yaptığımız başlıca ürünlerimiz: peynir, peynir altı suyu tozu ve dondurmadır. En çok ihracat yaptığımız ülkeler Türki Cumhuriyetler ve Ortadoğu Ülkeleridir.

İthalat yaptığımız başlıca ürünler, tereyağı ve peynirdir. Başlıca ithalat yaptığımız ülkeler ise Avustralya, Yeni Zelanda, ABD, KKTC ve AB ülkeleridir.

Geçtiğimiz aralık ayında süt fiyatlarında bir artış yaşandı. Bu fiyat artışını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Aralık 2016'da Ulusal Süt Konseyi tarafından belirlenen çiğ süt referans fiyatı, ülkemizde ilk defa kalite kriterleriyle birlikte belirlenmiş olup, yüzde 3,5 yağ, yüzde 3,1 protein değerine sahip çiğ inek sütü için belirlenen referans fiyatı 1,21 TL/litre olmuştur. Bu belirleme her ne kadar AB değerleri ile mukayese edildiğinde düşük kalsa da, ülkemizde ilk defa bu şekilde referans fiyatının belirleniyor olmasını, çiğ sütümüzün gelecekte iyileşmesi bakımından bir adım olarak nitelendiriyor, AB standartlarına ulaşmayı ümit ediyoruz.

Fiyat artışı çiftçinin ve sanayicinin beklentilerini karşıladı mı?

Alınan önlemler ve yapılan desteklemeler ile uzun bir süredir çiğ süt fiyatlarında sürdürülen istikrarın, yeni açıklanan kalite bazlı fiyatla, ülkemiz sütçülüğünde yeni ve önemli bir aşama olacağına ve sektörümüze rekabet gücü kazandıracığına inanıyoruz.

Türkiye'deki çiğ süt üretimi sanayinin beklentisini ve üretimini karşılayabilecek seviyede mi?

Az önce de belirttiğim gibi ülkemizde çiğ süt üretimi 18,6 milyon tondur. Ancak bu sütün 9 milyon tonu yani yaklaşık yarısı sanayi tarafından değerlendirilmektedir. Diğer yarısı ise çiftlikte tüketim, sokak sütü, küçük mandıralar gibi kayıt dışı olarak tüketilmektedir.

Ülke olarak süt tüketimimizi artırmamız, gelişmiş ülkeler düzeyine çıkarmamız gerekmektedir. Bunun için Okul Sütü Programını tüm yıla yaymalı, çocuklarımıza süt içme alışkanlığı kazandırmalıyız.

Ayrıca dünya süt piyasasında rekabetçi olmak için sütün kalitesini iyileştirmeli ve rekabetçi fiyatlara sahip olmalıyız.

Süt sektörünü mercek altına aldığımızda, sektörün var olan sorunları tarımın genel sorunları içinde ve özellikle hayvancılık ile ilgili konular içinde incelenmeli, değerlendirilmeli ve tarımın bütününe gözetken entegre çözüm yolları arayışına gidilmelidir.

Kayıt dışılık sektörümüz ve ülkemiz açısından önemli bir sorundur. Her türlü kayıt ve kontrolden uzak ve belgesiz olarak yapılan (açık çiğ süt satışı dâhil) süt ve süt ürünleri satışları, halk sağlığı açısından risk yaratmakta, kayıtlı çalışan işletmeler aleyhine haksız rekabet oluşturmaktadır.

Kayıt ve kontrol dışı üretim ve ticaretin, tarım politikalarının oluşturulmasında yarattığı belirsizlik, halk sağlığı, tüketicinin ekonomik kayba uğraması riskleri yanında, kurallı çalışan işletmeler aleyhine yarattığı haksız rekabet ortamı ve devletin gelir kaybına uğraması gibi olumsuzlukları da bulunmaktadır.

Son dönemde yaratılan bilgi kirliliği, tüketicileri tükettikleri ürünlerle sorunlu hale getirmiş, tüketicinin yeterli ve dengeli beslenme hakkı elinden alınmıştır. Medyada yer alan haberler arasında sokak sütünün taşıdığı tek tehlikenin mikrobiyolojik olduğu ve "sütün kaynatılması ile sütün güvenli hale geleceği" yanlışları yer almaktadır. Çiğ süt temelli riskler sadece bakteriyel olarak tanımlanır; hayvan hastalıklarının tedavisinde kullanılan antibiyotik vb. ilaç kalıntıları, hayvan yemlerindeki zirai ilaç kalıntıları, sokak sütçüsünün sütün bozulmaması için çiğ süte ilave ettiği kimyasallar, ağır metal, aflatoksin, kostik, soda vb. kimyasal maddeler ile hastalıklı hayvanın memesinden bulaşan kan pıhtılarının yaratacağı riskleri dikkate almamız oluru. Bu anılan kimyasal maddelerin tüketiciler tarafından anlaşılmasına olanak yoktur. Buna karşın; sanayi ölçeğinde çiğ süt alımları düzenli kalite kontrol süreçlerini içermektedir.

Hayvan hastalıkları ile etkin mücadele, gerekli aşı, ilaç vb.nin geliştirilmesi, hayvan hareketlerinin izlenmesi, gerektiğinde ilaç, aşı ve veterinerlik hizmetlerinin bedelsiz uygulanması ve tarım sigorta sisteminin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Çiğ süt miktarını artırmak için neler yapılmalı?

Türkiye'nin fiziki ve coğrafi yapısına göre otlak imkânlarımız kısıtlıdır ve genellikle kapalı besi yapılmaktadır. Buna bağlı olarak mecburen hayvanlar yemle beslenmekte ve kaba yeme bağımlılığımız bulunmaktadır. Bir taraftan mera ve otlak alanların doğru kullanılmasının sağlanma-

si, diğer taraftan yem ve yem hammadde üretiminin artırılması ve fiyatlarının düşürülmesi nihai ürün maliyetlerinin düşmesine ve tüketimin artmasına yardımcı olacaktır.

Türkiye'de sulu tarım yapılan araziler kısıtlı olduğu için yağlı tohumda da dışa bağımlılık yaşanmaktadır (en önemli tarımsal ürün ithalat kalemi yağlı tohumlardır). Çayır-mera alanlarının nicelik ve nitelik yönünden iyileştirilmesi, yem bitkileri üretimine gereken önemin verilmesi sağlanan desteklerin artırılmasıyla mümkündür.

Süt sektöründe, gerek toplam çiğ süt üretiminde ve gerekse hayvan başına elde edilen çiğ süt miktarında önemli artışlar elde edilmiş olmasına karşın, hâlâ hayvan başına alınan çiğ süt miktarı ve verimlilik beklenen seviyelerin altındadır. Dolayısıyla önümüzdeki dönemlerde hayvanlarımızın genotipi, besleme, sağlık, hijyen ve çevre koşulları, işletme büyüklüğü, yem ve yemleme gibi verimliliği direkt etkileyen koşullarda iyileştirme çalışmalarının yapılmasına devam edilmesi ve üreticinin eğitimi önem arz etmektedir. Bugün sağılan inek başına elde edilen yaklaşık 3 ton/yıl seviyesindeki ortalama çiğ süt miktarının yüzde 100 artırılması hedeflenmektedir. Üretilen çiğ sütün miktar ve maliyeti yanında kalitesi de son derecede önemli bir konu başlığıdır.

Setbir olarak yapmakta olduğumuz çalışmalarındaki hedefimiz sektör olarak Bakanlığımız ile ortak çalışmalar ve projeler yürüterek, problemlerimizin çözümlenmesine katkı sağlamak, tüketicimizin sağlıklı, güvenli gıdaya sürekli erişebilmesine imkân yaratmaktır.